تۆزی کۆمپیوتەر

وەهدان وەهدان

Computer dust

تۆزی کۆمپیوتەرو شاشەکەی، ماددەی کیمیایی ترسناکی تێدایە کەهۆکارن بۆ تێکچوونەکانی کۆئەندامی زاوزێ و دەمار. ئەم دەرئەنجامە لەلایەن توێژەرەوەکانی ڕێکخراوو دامەزراوە ژینگەییەکانەوە ئاشکرا کرا.

یەکێك لەو توێژینەوە گرنگانەی لەم بوارەدا ئەنجام دراون ، دۆزینەوەی بڕی ئەم ماددە، کیمیاییانەیە کەدژی گڕگرتنن و ئامێرە کارەباییەکانی ناوماڵ و ئامێرە تەکنۆلۆژییەکانی پێ دادەپۆشرێن ، ئەویش لەپێناوی پاراستنیان لە گڕگرتن و کڵپەسەندن.

لەساڵەکانی حەفتای سەدەی رابردوودا، زۆربەی کۆمپانیاکانی وەبەرهەمهێنانی ئەلکترۆنیەکان ماددەی Polybrominated diphenyl کە کورتکراوەی P B D E s دەناسرێت بەکاریان دەهێنا، بۆ مانەوەی ئامێرە کارەباییەکانیان لەناو بەرگێکی پلاستیکیدا کەم ئەم ماددەیە PBDE ی تێدایە هەرچەندە لێکۆڵەرەوەکان ئەوەیان روونکردۆتەوە، کە گەردە بچوکەکانی ئەم ماددەیە دزە دەکاتە ناوهەواوە ، دەرواتە نێوان گەردەکانی تۆزەوە لێکۆڵینەوە لەسەر ئامێری کۆمپیوتەر لە هەشت ویلایەتی ئەمریکا کراوە ، و ئەوەیان ئاشکرا کرد کە جۆرە ماددەیەکی ترسناکی تێدایە، ئەمەش مانای وایە کە ئامێرە کارەباییەکان زۆرترین هۆکاری پیس بوونی ژینگەن، بەتایبەتی ئامێری کۆمپیوتەری نوێی شاشە تەخت، ئەمەش مانای وایە کە ئامێرە کۆنەکان ڕێژەی پیسبوونیان کەمترە لە ئامێرە نوێیەکان لەسەر ئەم بنچینەیە کۆمپانیاکانی ئامێرە ئەلکترۆنیەکان دووجۆر لە ماددەی PBDEs پۆلی پرۆمیناید دیفیل لە جۆری پێنتا و ئۆکتا لە پێکهاتەی ئامێرەکانیان کێشایەوە،ئەویش لەسەرداوای ڕێکخراوە ژینگەییەکان.

و چەند لێکۆڵینەوەیەك کراوە لەسەر گیانەوەران و کاریگەری ئەم ماددەیەPBDEs لەسەریان، زاناکان جرجیان هەڵبژارد، کاتێك رووبەرووی ئەم ماددە واتە(PBDEs) کرایەوە تێبینی کرا، دەبێتەهۆی تێکچوون و پشێوی لە کۆئەندامی دەماردا، چونکە ئەم ماددەیە، تێکەڵ دەبێت بە ماددەیەکی دیکەوە دەبەسترێتەوە کەئەویش Poly Chlrinated biphenyls کە کورتکراوەی pCBs و کاریگەری هەیە لەسەر دەماخی کۆرپەلە و دەبێتەهۆی شیبوونەوەی ، بەتایبەتی ئەم گەردانە لەناوهەوادا لەناو ناچن بەڵکو دەمێننەوە، لەگەڵ ئەوەشدا زاناکان هیچ رونکردنەوەیەکیان نەداوە پەیوەندی راستەوخۆی لەنێوان PBDE و حاڵەتە تێکچونییەکانیزگماکیداهەبێت.

ماددەی PBDEs مادەیەکی بێ ڕەنگی دەستکردە ، وەهەندێجار مەیلەو سپییە ئەم ماددەیە لەگەڵ پلاستیکدا تێکەڵ دەکرێت، کە پاکەت و قەپاغی ئامێرە ئەلکترۆنیەکان و کارەباییەکانی لێ دروست دەکرێت، ئەویش بەمەبەستی ڕێگرتن لە گرگرتنی ئامێرە کارەباییەکان بەتایبەتی ئامێری کۆمپیوتەر.

مرۆڤ بەچەند ڕێگەیەك تووشی ماددەی PBDEs دەبێت لەوانە: لەکاتی هەڵمژینی هەوا و یان هەندێجار لەکاتی خواردن وبۆنموونە ماسی و یان خواردنەوەی ئاوی پیس بوو، یان لە ڕێگەی بەرکەوتن ، کە لەرێگەی کونیلەکانی سەر پێستەوە دەرواتە لەشەوە، هەرچەندە هۆکاری دی هەیە کە پێویستە رەچاوبکرێت ئەویش ، ماوەی بەرکەوتن و ڕێگەکەو بڕی ئەم ماددەیە لەسەر مرۆڤ.

هەرچەندە هۆکارە تایبەتیەکانی دیکەش ڕەچاودەکرێت وەك تۆخمی مرۆڤ ، و جۆری ژیان، تەندروستی گشتی مرۆڤ و سیستەمی خۆراك، ئەم ماددەیە بەتایبەتی لە چەوریەکانەوە وەردەگیرێت.

ئەم ماددەیە خاك لەکاتی دروستکردنی یان لەکاتی بەکارهێنانی ئامێرو کەل و پەلە کارەباییەکان بۆی هەیە بچێتە ناو هەواو ئاو. یان زۆربەی جار گەردەکانی ئەم ماددەیە لەهەوادا دێنەخوارێ بۆناو ئاو و خاك، ئەویش لەرێگەی بەفرو باران بارینەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا کەتیشکی خۆر ڕێژەی ئەم ماددەیەلەهەوادا کەمدەکاتەوە، لەبەرئەوەی ناتوانرێت پێوانەی ماوەی مانەوەی ئەم ماددەیە لەهەوادا بکرێت.

ئەم ماددەیە لەبەرئەوەی بە خەستیەکی زۆر شوێنی خۆی دەگرێت لە بنکی دەریاو ڕووبارەکاندا لەناو ئاودا ناتوێتەوە.

زاناکان پێیان وایە کەهەموو چین و توێژەکانی مرۆڤایەتی ڕووبەرووی ئەم ماددەیە دەبنەوە، بەڵام بەرێژەی جیاواز.

توێژەرەوەکان ئەوەیان ڕوون کردۆتەوە کە ئەم مادەیە لەرێگەی سیەکان و گەدە دەگاتە خوێن، یان لە ڕێگەی پێستەوە دەگاتە خوێن و بۆ کۆرپەلە ڕێگەی وێلاش و شیردانەوە دەگوازرێتەوە.

ئەو کەسانەی کە ئەگەری تووشبوونیان بەم ماددەیە زیاترە ئەوانەن کە چەوری هەڵگیراویان هەیە لەلەشدا، وئەم ماددەیە لەئەنجامی کرداری میتاپۆلیزمدا زیندەپاڵکردن بەشێکی لەلەشدا بۆ ماددە ئەندامیەکان دەگۆرێت، ئەم ماددانە لەشی مرۆڤ بەجێدەهێڵن لە ڕێگەی میزو پیساییەوە، بەشێکی دیکەی بۆماوەی چەند ساڵێك لەلەشی مرۆڤ دەمێنێتەوە. تائێستا بە شێوەیەکی پراکتیکی کاریگەری ئەم ماددەیە لەسەر لەشی مرۆڤ نەزانراوە.بەڵام چەندەها لێکۆڵینەوەو توێژینەوە لەتاقیگەکاندا لەسەر جرج ئەنجامدراون کەئەم ماددەیە دەبێتەهۆی پەیدابوونی گرفت لە ڕژێنی دەرەقی و جگەر سەرەرای گۆرانکاری لە کۆئەندامی دەماردا.

زاناکان بەگومانن لەکاریگەری بۆسەر کۆئەندامی زاوزێی مرۆڤ، هەرچەندە دەرنەکەوتووە ببێتەهۆی تێکچوونە زگماکییەکان لە کۆرپەلەی مرۆڤدا.

هەروەها ئەوەش نازانرێت ئایا ئەم ماددەیە دەبێتەهۆی نەخۆشی شێرپەنجە لە مرۆڤدا.

بەڵام لە تاقیکردنەوەکان لەسەر جرج ڕووبەرووی ماددەی Deca Bromodiphney ether کە جۆرێکە لە مادەی PBDE کراوەتەوە، دەتوانرێت لە ڕیزی ماددەکانی دەبنە شێرپەنجە پۆلێن بکرێت، ئەوەی شایەنی باسە لە پشکنینە تاقیگەییەکاندا ئەوەیان دەرخستووە کەئەم ماددەیە لە پێکهاتەی خوێن و شیری دایکدا هەیە هەروەها لە چینەکانی چەوری لەشدا بەدی دەکرێت، و ناتوانرێت ڕێژەی ئەم ماددەیەو جۆرەکەی و ماوەی مەترسییەکەی دیاری بکرێت ، لەگەڵ ئەم هەموو لێکۆڵینەوانەدا هیچ کام لە پسپۆرەکان داوای ئەوەیان نەکردووە ئامێری کۆمپیوتەر گۆرانیان تیادا بکرێت ، یان لەکاتی بەکارهێناندا دەستکێش بکرێتە دەست.

هەروەها هیچ جۆرە قوماشێك یان ماددەیەکیش نەدۆزراوەتەوە کە کاریگەری ئەم ماددەیە کەمبکاتەوە.

بەڵام بەلای زۆربەی زاناکانەوە ڕێگەی نمونەیی بۆ خۆپاراستن لەم ماددەیە، بەکارنەهێنانی یان کەمکردنەوەی بەکارهێنانیەتی، ئەمەش ئەو هەنگاوە بوو کە هەندێك لە کۆمپانیاکانی بەرهەمە ئەلکترۆنیەکان دەستیان پێکرد کاتێك کە وڵاتە ئەورووپیەکان فرۆشتنی ئەو ئامێرانەیان قەدەغەکرد کە ماددەی PBDE ی تێدایە، بەتایبەتی لە کاتێکدا لێکۆڵەرەوەکان لەو باوەرەدان هەمان بەرئەنجامیان دەست دەکەوێت لەکاتی لێکۆڵینەوە لەسەر ئامێری تەلەفزیۆن و ئامێرە ئەلکترۆنیەکانی دی بۆیە دەبێت ئەوە بزانین کە ڕووبەرووبوونەوەی ئامێرەکانمان بۆسوتان زۆر ئاسانترە لەوەی کە ژیانمان بکەوێتە مەترسییەوە بەهۆی ئەو ماددە ترسناکانەی دژی سوتانن.

ئیراد مەنۆچەر وەریگێراوە

سەرچاوە:

www.an-nour.com